

Systemskapande

handbok i separatistiskt arbete

Systemskapande

handbok i separatistiskt arbete

Textförfattare:

**Kristin Linderöth, Ellinor Eriksson,
Sanna Vent och Emma Lidell**

Illustrationer:

Antonia Lundblad
antonia.lundblad@live.se

Tryck:

Wikströms Tryckeri AB 2009

Förord

SSU tog ett viktigt steg 1997, när kongressen valde att skriva in feminismen i principprogrammet. Att SSU har en feministisk grundsyn innebär förstås inte att SSU är jämlikt. Vår organisation är ingen avbild av det samhälle vi vill skapa utan speglar på många sätt det samhälle vi lever i, med maktordningar och ojämlika strukturer. Detta innebär att i SSU, såväl som i resten av samhället, har killar som grupp makt på bekostnad av tjejer som grupp, formellt och informellt. Tjejer är förstås ingen homogen grupp, en mängd andra erfarenheter och kategoritillhörigheter påverkar vilken makt vi har i organisationen. Vi kommer från olika delar av landet och har många olika politiska åsikter. Trots inbördes olikheter har vi dock ett gemensamt intresse av att öka vår kollektiva makt, och en av flera strategier för detta är att gå samman i tjejnätverk och tjejgrupper. Separatistisk organisering har alltid varit en central del i kampen för kvinnors rättigheter, en plats för delning av erfarenheter, ett forum för bildning och diskussioner och en plattform för politisk kamp. Så länge vår organisation genomsyras av patriarkala maktstrukturer kommer det att finnas behov av sådan organisering.

År 2005 påmindes vi om att kampen för en jämlik organisation aldrig får avstanna. Endast 7 av 26 distriktsordföringar var då tjejer, och vi beslöt oss för att bryta denna negativa trend genom två stora feministiska projekt; Alva och Helga. Sammanlagt fick 4 tjejer från varje distrikt delta i separatistiska utbildningar på förbunds nivå, med föreläsningar, diskussioner och praktiska övningar. Syftet med projekten var att ge ledande tjejer i distrikten möjlighet att bilda nätverk genom att lära känna varandra, utvecklas tillsammans och därigenom öka sin makt i SSU. När projekten avslutades år 2007 var 12 distriktsordföringar tjejer och år 2008 var det 13 stycken. Jämn könsfördelning på ledande poster är dock bara en del av arbetet för en jämlik organisation, det handlar också om att bryta den könsarbetsdelning som finns i förbundet, där tjejer ofta utför vissa uppgifter och killar andra, och där killar generellt är aktiva fler än tjejer och därmed hinner skaffa sig mer makt och status. Arbetet för ett jämlikt SSU måste föras på alla nivåer i förbundet, och vi hoppas att den här boken inspirerar till tjejgrupps- och tjejnätverksverksamhet i klubbar, kommuner och distrikt, eller varför inte mellan distrikt.

Kristin Linderöth

Ansvarig för feminism i SSU:s förbundsstyrelse.

Ellinor Eriksson

Ansvarig för sexualpolitik, HBT-politik och breddad verksamhet i SSU:s förbundsstyrelse.

Sanna Vent

Förbundsombudsman

Innehållsförteckning

Förord	6
Vår feministiska syn	10
Varför tjejgrupper och tjejnätverk?	11
Hur stärker vi tjejer varandra? – Feminism i praktiken	16
Härskartekniker och motstrategier	16
Att starta tjejgrupp eller tjejnätverk	22
Ledarens roll	22
Att inkludera alla	23
Personer med särskilda behov och exkluderande normer	26
Hur håller vi liv i tjejevksamheten?	31
Hur söker man pengar?	32
Vad gör en tjejgrupp?	32
Hur lägger man upp en träff?	32
Studiecirkel	38
Studiecirkel: Feministisk teori	38
Aktiviteter	46
Manifestationer	46
Föreläsningar	46
Studiebesök	47
Filmkvällar	47
Tidningsanalys	47
Feministiskt självförsvar	48
Övningar	52
Att låta alla komma till tals	52
Att skapa sammanhållning och gemenskap	53
Att bekräfta varandra	53
Att tala, argumentera och ta plats	54
Att ta ställning	55
Böcker, filmer, dokumentärer och annat	60
Boktips	60
Filmtips	62
Dokumentärer mm	65
Övrigt användbart	65
Källförteckning	66

Vår
feministiska
syn

Vår feministiska syn

SSU:s feministiska analys tar sin utgångspunkt i den konkreta verklighet där män som grupp överordnas kvinnor som grupp, på samhällets alla områden och i alla delar av världen. Hur och i vilken utsträckning denna ordning påverkar enskilda kvinnor avgörs av andra faktorer, som klasstillhörighet, ålder, etnicitet, sexuell läggning och kroppsfunktionalitet, men en minsta gemensam nämnare är att kvinnor förtrycks just för att de är kvinnor.

Vårt ekonomiska system, kapitalismen, bygger på att en grupp människor har väldigt mycket makt och stora ekonomiska tillgångar, medan de allra flesta människor har väldigt lite att säga till om och tvingas sälja sin arbetskraft för att överleva. I SSU är vi både demokratiska socialister och feminister. Vi vet att kvinnoförtryckets avskaffande förutsätter ett slut på det ekonomiska system som förvandlar människor till varor som kan köpas och säljas på en marknad. Vi tror dock inte att frågan om kvinnors frigörelse kan vänta tills vi har avskaffat kapitalismen. Precis som vi kämpar för att här och nu flytta fram arbetarklassens positioner kämpar vi också för att öka kvinnors makt. Eftersom det inte finns en obegränsad mängd makt i samhället innebär det att när kvinnor som kollektiv får mer makt sker det på bekostnad av män som kollektiv, på samma sätt som fler unga människor på politiska poster innebär att några äldre måste stå tillbaka. Detta innebär inte att män inte är välkomna i kampen för jämlikhet mellan könen, men det är viktigt att vara uppmärksam på att patriarkala strukturer kan komma att genomsyra även denna kamp, om den inte i första hand förs på kvinnors villkor.

Vi skiljer oss i grunden från de liberala feminister som tror att frigörelse är en individuell fråga, där det är upp till var och en att slå sig fram bäst den kan. Vi vänder oss mot den liberala uppfattningen att det är attityder och fördomar som skapar ojämlikhet, utan ser istället att vi måste krossa de ekonomiska, politiska och sociala strukturer som underordnar kvinnor för att de är just kvinnor. Ett uttryck för dessa strukturer är de begränsande normer som styr hur vi får bete oss och se ut, och som hindrar oss alla från att vara människor och inte kön.

Vi tar alltså avstånd från den konservativa uppfattningen att en viss könstillhörighet medför vissa egenskaper eller förmågor. Denna syn på människor är djupt reaktionär, och skiljer sig inte särskilt mycket från det rasbiologiska synsätt som kopplar en viss hudfärg till vissa egenskaper och rättigheter. Vårt mål är ett samhälle där könsorganets utseende inte skapar förväntningar på hur vi ska vara och leva, eller påverkar vår ställning i samhället. För att nå dit måste vi synlig-

göra de maktrelationer som finns idag, och se att dessa är föränderliga över tid och rum. Precis som det är viktigt att synliggöra klasskillnader eller rasistiska strukturer för att kunna motarbeta dessa är det nödvändigt att belysa skillnader i makt och levnadsstandard mellan kvinnor och män. Så länge män som grupp har mer makt än kvinnor som grupp är kön en central politisk kategori.

Varför tjejgrupper och tjejnätverk?

I samkönade organisationer finns olika tendenser som försvårar arbetet för jämlikhet mellan könen. En sådan tendens är det som brukar kallas homosocialitet respektive heterosocialitet. Killar tenderar att vända sig till andra killar när de vill diskutera något viktigt, få råd eller utöva påverkan. Att vända sig till och umgås med den egna gruppen kallas homosocialitet. Tjejer tenderar att också vända sig till killar, vilket kallas heterosocialitet. På detta sätt återskapas hela tiden killars makt på bekostnad av tjejers. En annan vanligt förekommande grej är att en enskild tjej blir utvald och får vara med i killgänget, men på det outtalade villkoret att hon är lojal med killarna och inte med andra tjejer. Det kan vara svårt att veta hur man ska hantera detta som tjej. Ska man avstå, och därmed missa möjligheten till inflytande? Eller ska man acceptera, och få makt på killars villkor medan andra tjejer fortsatt hålls utanför? Det är givetvis upp till varje tjej att avgöra, men det finns en tredje lösning på problemet, en lösning som kallas systerskap. Systerskap handlar om solidaritet med andra tjejer, att inte låta sig spelas ut mot varandra utan se att man har gemensamma intressen som tjejer även om andra saker skiljer en åt. Konkret kan systerskap innebära många saker, till exempel att aldrig skratta med i sexistiska skämt om en annan tjej, oavsett vad man tycker om hennes åsikter. Det kan innebära att dela med sig av information till andra tjejer och bygga egna nätverk. Eller att föreslå tjejer till viktiga uppdrag och maktpositioner. Systerskap är inte något gulligt, och handlar inte om att tjejer ska vara snällare än killar. Tvärtom handlar det om makt, och om insikten att du stärks genom att tjejer som kollektiv stärks. Systerskap handlar inte heller om att alla tjejer förväntas vara likadana, utan om att hålla ihop så gott det går trots olikheter.

Att organisera sig separatistiskt innebär att man grupperar sig utifrån kön, etnicitet eller andra kriterier. Inom socialdemokratien har kvinnor organiserat sig genom S-kvinnor, det socialdemokratiska kvinnoförbundet, och i SSU organiserar sig tjejer i tjejgrupper och nätverk. Att kvinnor och tjejer väljer att organisera sig är ett uttryck för att vi lever i ett patriarkat - kvinnor organiserar sina krav för att man gemensamt upplever en underordning. Man har som grupp mindre makt än killar som grupp, då blir det också naturligt att

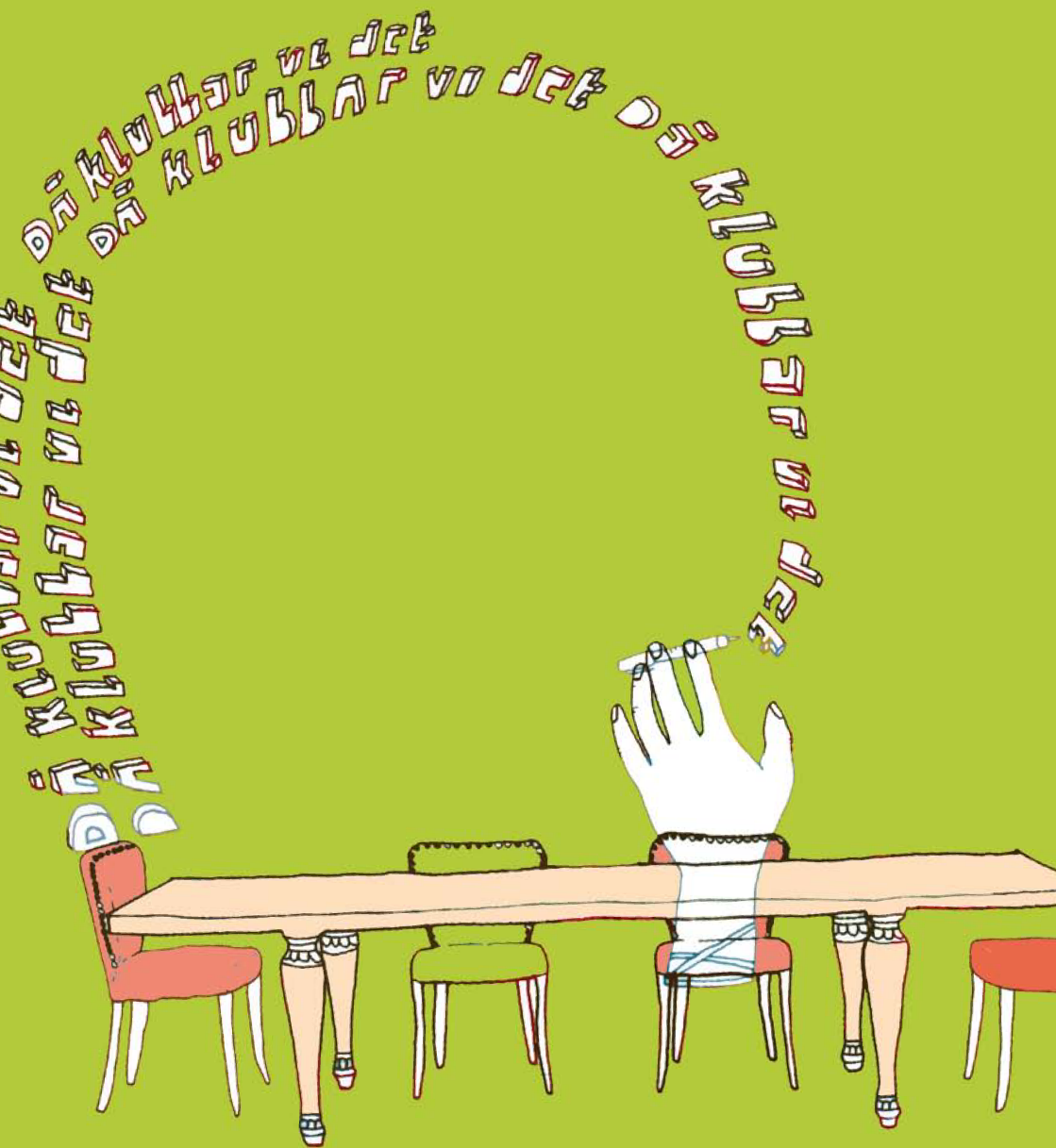
tillsammans, som grupp, försöka ändra på detta. Syftet med separatistisk verksamhet är att kvinnor i mötet med andra kvinnor ska bli medvetna om och skapa en större förståelse för sin egen situation, det vill säga att man genom att ta del av andras liknande erfarenheter kan upptäcka strukturer och se mönster. Genom att belysa att kvinnor generellt tar större ansvar för hushållsarbetet, har lägre lön eller tar mindre plats i klassrummet ser vi en struktur istället för olika individer som alla är kvinnor. Könsskillnader handlar om makt och därför också om politik. Genom att belysa dessa skillnader kan kvinnor förändra sina föreställningar om makt och om vad som är möjligt - och på detta sätt skapa politisk förändring!

Men killarna då?

Kvinnors organisering kan betraktas som en resurs, men också som ett hot. Inom arbetarrörelsen har den separatistiska verksamheten ofta ifrågasatts, och kvinnor har fått kämpa hårt för att föra upp feministiska frågor på agendan. Ofta är det inte de politiska kraven i sig som skapar motstånd, utan själva särorganiseringen. Kritiken kan handla om allt ifrån att feminister är fult klädda till att det är odemokratiskt att inte alla får var med. En del av kritiken handlar om att separatistisk verksamhet för kvinnor och tjejer går emot den ledande jämställdhetstanken om samarbete mellan könen. Att särorganisera sig uppfattas som ett inlägg för kvinnor som grupp, mot män. En annan del av kritiken bottenar i att kvinnor genom att organisera sig separat synliggör konstruktionen av både manligt och kvinnligt. De flesta män kategoriserar sig inte utifrån sitt kön, de tror inte att kön har någon betydelse för hur deras liv ser ut eller vilken makt de har. Men när kvinnor tillsammans pekar på att kvinnor som grupp missgynnas leder det till slutsatsen att männen som grupp gynnas. Kön blir därmed en politisk intressedimension. Som vi skrev tidigare innebär inte detta att killars arbete inte behövs i kampen för jämlikhet mellan könen, men däremot har tjejer själva rätt att formulera sina erfarenheter av patriarkatet, och att organisera sig separatistiskt om de vill.

Ett boktips för den som vill fördjupa sig i detta ämne är Maud Eduards *Förbjuden* handling (se litteraturförteckningen).

Anteckningar

Hur stärker vi tjejer varandra? Feminism i praktiken

Hur stärker vi tjejer varandra?

Feminism i praktiken

Att vara feminist i praktiken innebär att man försöker bryta de strukturer som finns i grupper och organisationer. Det handlar om att lyfta andra, att se alla i en grupp och att bekräfta och stärka andra tjejer. För att veta hur man ska gå till väga för att stärka andra kan det vara bra att känna till de härskartekniker som används för att förminska och förtrycka andra. När du känner igen strategierna för att förminska och förtrycka är det lättare att förstå vilka motstrategier som kan tillämpas för att motverka härskarteknikerna.

Härskartekniker och motstrategier

Härskartekniker är ett samlingsnamn för när en enskild person eller en grupp använder sig av en eller flera tekniker för att trycka ner en annan individ, på grund av att den tillhör en speciell grupp. Användandet av härskartekniker bygger på makt, och är en medveten eller omedveten strategi för att bevara denna makt. Om en person som tillhör en underordnad grupp använder sig av t ex ironi mot en överordnad person eller grupp är det ingen härskarteknik, utan snarare en motstrategi. Här följer en redogörelse av de fem härskarteknikerna samt exempel på motstrategier.

Osynliggörande

Att osynliggöra någon innebär att man låtsas som om att personen inte finns. Det kan vara svårt att upptäcka när någon blir osynliggjord eftersom det ofta sker med kroppsspråk och gester. **Exempel på osynliggörande:**

- En person säger något men mötet fortsätter som om att inlägget aldrig har skett.
- En person kommer till ett möte men ingen hälsar eller verkar ta notis om att personen är där.
- Kvinnors sexualitet och kön osynliggörs på olika sätt. Ett exempel är att det inte finns några positiva och lustfyllda namn på kvinnors kön.

Att fundera på:

- Är män och kvinnor lika synliga i samhället, t ex i media?
- Är killar och tjejer lika synliga utåt inom SSU?
- Hur fördelas talartiden på möten?

Motstrategi: Synliggör

Genom att lära sig att se osynliggörandet kan man undgå känslan av att känna sig obetydlig. När vi ser att en person blir osynliggjord kan vi aktivt lyfta fram henne och motverka fenomenet. Metoder:

- Inför ”rundor” på möten och under diskussioner. En runda innebär att varje person i tur och ordning får tala till punkt utan att bli avbruten. Rundor är effektiva för att ge alla möjlighet till talutrymme.
- När en person som är osynliggjord talar kan du hjälpa till att bryta osynliggörandet genom att med ditt kroppsspråk rikta din fulla uppmärksamhet mot personen. Vänd din kropp till personen och lyssna aktivt.
- Referera till personen Ex. ”Precis som Hanna sa...” eller ”Jag håller med Hanna om att...”

Förlöjligande

Förlöjligande är att på olika sätt uttrycka eller antyda att någon är skattretande, inkompetent eller otillräcklig. Det kan ta sig uttryck i kommentarer, hån och skämt. Den som utnyttjar tekniken får ”skattarna” på sin sida, medan den som är utsatt eller försöker att reagera ofta uppfattas som humorlös och tråkig. Exempel på förlöjligande:

- När ett förslag från någon bemöts med att så kan man inte göra, tänka eller tycka.
- När man förminskas genom att kallas lilla gumman eller lilla stumpan.
- När ens reaktion bemöts med ”Har du mens eller?” eller något annat nedsättande.

Motstrategi: Respekterande

Att känna igen förlöjliganden gör det möjligt att inte ta åt sig personligen och att kräva att förlöjligandet upphör. Om du märker att någon annan utsätts för härskartekniken kan du undvika att skratta med och uppmärksamma de andra på att de förlöjligar personen genom sitt sätt att agera. **Metoder:**

- Ta makten och tolkningsföreträdet. Det finns flera olika sätt att säga ifrån i en situation av förlöjligande:
- Benämna vad du utsatts för: ”Du förlöjligar mig med det tilltalet”.
- Kritisera: ”Jag gillar inte att du viskar när jag pratar”.
- Säg vad du vill istället: ”Jag vill att du slutar viska och lyssnar på mig istället”.

Undanhållande av information

Att ha kunskap och tillgång till information innebär makt. Att ställas utanför när informationsutbyte sker eller när lojalitetsband byggs ger ett sämre utgångsläge för att vara delaktig i verksamheten och i

besluten. Det finns gott om tillfällen där information utbyts informellt och det är ofta kvinnor som lämnas utanför dessa samman slutningar. Exempelvis kan ett beslut redan innan omröstningen vara fattat av killgänget som träffas privat mellan mötena.

Att fundera på:

- Har alla i SSU-styrelsen samma tillgång till information?
- Finns det situationer där föräldrar eller lärare har tillämpat den här härskartekniken mot dig?

Motstrategi: Informera

Att känna igen undanhållandets tekniker synliggör rätten att kräva bättre information och underlag. Våga kräva att ett beslut skjuts upp om du inte känner dig tillräckligt informerad. Var generös med information när du är i en ledande position så att alla som deltar får del av informationen. Metoder:

- Upprätta en kontaktkarta för att synliggöra informell makt.
- Låt styrelsemedlemmarna dokumentera vilka som kontaktar dem och vilka de själva kontaktar både inom och utanför styrelsen.
- Sammanställ resultaten. Dela upp kontakterna i kvinnor och män. Diskutera resultaten. Vem kontaktar vem? Hur går ni vidare?

Dubbelbestraffning

”Damn if you do. Damn if you don’t”. Dubbelbestraffning är en härskarteknik som får en att känna att man aldrig kan göra rätt. Hur man än gör blir någon besviken och straffar en. Exempel på dubbelbestraffning:

- Kvinnor förväntas vara snygga och sexiga, men om en kvinna klär sig för utmanande betraktas hon som lösaktig – en hora.
- Kvinnor förväntas vara mjuka och omhändertagande men riskerar därigenom att bli betraktade som veka. Om en kvinna bryter mot den traditionella könsrollen och agerar tufft betraktas hon ofta som okvinnlig.
- En ung kvinna som blir gravid kan straffas dubbelt. Om hon behåller barnet kan hon betraktas som misslyckad som får barn tidigt. Om hon gör abort kan det betraktas som dåligt för att ungdomsaborterna ökar och man ska ”tänka efter innan”.
- En kvinna som missar ett möte för att hämta sitt barn på dagis anses vara oengagerad och det kan påverka hennes karriärmöjligheter. Om kvinnan däremot väljer att hämta barnet senare på kvällen är hon en dålig förälder.

Att fundera på:

- Hur tillåtande är klimatet i din SSU-klubb?
- Har du blivit utsatt för dubbelbestraffning hemma, i skolan eller på jobbet?

Motstrategi: Dubbel belöning

Inom en organisation belönas vissa beteenden omedvetet. Det finns uttalade förväntningar och system för vad som värderas bra eller dåligt. Metoder:

- Synliggör de omedvetna värderingarna i organisationen. Vad räknas som kompetens?
- Vad belönas i organisationen? Hur belönas en kvinna respektive man?
- Vad straffas i organisationen? Hur straffas en kvinna respektive man?
- Se till att istället för att dubbelt bestraffa – dubbelt belöna!
- Berätta vad ni tycker att era kamrater är bra på. Synliggör vad de bidrar med.

Påförande av skuld och skam

Genom att osynliggöra och förlöjliga kvinnor kan en känsla av skam infinna sig hos den som blir utsatt för dessa härskartekniker. Exempel:

- Kvinnor som har våldtagits eller misshandlats av män ses ofta av samhället som medskyldiga. Deras livsstil och klädsel diskuteras och vägs in i bedömningen av ett domslut.
- Kvinnors intressen och aktiviteter betraktas ofta som privata eller oviktiga. Detta drabbar inte männens intressen i lika stor utsträckning. Vardagligt osynliggörande kan vara en orsak till att kvinnor känner skam och skuld inför sina intressen, eller när aktiviteten får ovanligt stor uppmärksamhet.
- När bristande jämställdhet skylls på den tjej som försöker jobba med problemet, t ex att det är hennes fel att det är få tjejer på mötena för att hon inte ansträngt sig tillräckligt.

Motstrategi: Bekräfta rimliga normer

Att känna igen mönstren och utmana dem gör det möjligt att bryta påförandet av skuld och skam både på sig själv och på andra. Metoder:

- Synliggör orimliga normer, ifrågasätt t ex varför du känner skam när hemmet är ostädad.

Ätt starta tjejgrupp eller tjejnätverk

Att starta tjejgrupp eller tjejnätverk

I SSU finns det både tjejgrupper och tjejnätverk. Skillnaden mellan dessa sätt att organisera sig märks framförallt i syftet, men också i metoder och åldersammansättning. En tjejgrupp bör inte vara för stor eftersom syftet är att skapa sammanhållning och tillit i gruppen. Det är också en fördel om deltagarna i gruppen är i ungefär samma ålder för att referenspunkterna ska bli någorlunda lika och att det inte byts ut för många i gruppen. I en tjejgrupp träffas man fysiskt och kontinuerligt och i verksamheten blandas övningar som syftar till att stärka gruppen med diskussioner som skapar ökad förståelse.

Tjejnätverk är mindre homogena och åldersspridning är en förutsättning för att nätverket ska fungera bra. Syftet med ett tjejnätverk är att utbyta erfarenheter, föra kunskap vidare samt att peppa och stärka varandra. Ett bra kontaktnät är brett och består av olika typer av tjejer. Det är lika värdefullt att ha med en 20-årig distriktsordförande som en ny högstadietjej från en mindre ort, eller tjejen som pluggar konst på högskolan och är med i studentklubben. Mångsidigheten och känslan av samhörighet över åldersgränser, geografiska gränser, politisk erfarenhet eller andra saker är det som gör nätverket starkt. Ett tjejnätverk kan, men behöver inte, träffas fysiskt, utan kan konferera via telefon eller ett chattforum.

Tjejverksamhet kan handla om att allt ifrån att få fram fler tjejer som ledare, att stärka tjejernas retoriska förmåga eller att tillsammans studera feminism och maktstrukturer. Grundläggande är att syssla med verksamhet som stärker tjejer och utmanar rådande normer, snarare än befäster dem.

Ledarens roll

När man startar en tjejgrupp är det en fördel om det finns en uttalad ledare som har kunskap om och erfarenhet av feministiska strategier. Ledaren har ansvar för att planera träffarna och inspirera tjejerna till att testa nya aktiviteter och förhållningssätt. Ledarens viktigaste funktion är dock som samtalsledare. En stor del av tjejgruppens verksamhet kretsar kring samtalet och det är viktigt att man som ledare ser till att alla får komma till tals och att gruppen fokuserar på den som pratar. Ledaren ska inte dominera samtalet utan fokusera på att lyfta fram alla tjejer i gruppen. Längre fram i boken finns det exempel på övningar som hjälper till att skapa gemenskap och ett bra samtalsklimat.

Det är ledarens uppgift att föra diskussionen framåt och att återföra till ämnet när det blir för stora utsvävningar. Målet för utvecklande diskussioner är att man som ledare har ett värderingsfritt förhåll-

ningssätt och skapar ett öppet samtalsklimat där det är okej att uttrycka vilken åsikt som helst. Ledaren ska fungera som ett stöd för tjejerna att analysera sina åsikter, värderingar och handlingar. Det är viktigt att inte vara moraliserande och försöka få tjejerna att tänka "rätt" utan att hjälpa dem att själva utveckla sina tankar. Det innebär att man lyssnar aktivt på den som pratar, ställer följdfrågor och ger nya infallsvinklar och perspektiv.

Som ledare för en tjejgrupp har man ett stort ansvar. Ledaren blir automatiskt en norm i gruppen, vilket innebär att man måste ta ansvar för sitt agerande. Att som ledare bryta reglerna genom att till exempel snacka skit om en annan deltagare kan förstöra gruppen. På samma sätt kan det skada deltagare i gruppen om ledaren förutsätter att alla i gruppen är heterosexuella eller liknande.

Personlig men inte privat

Att få bli en del i en gemenskap och en grupp där man blir lyssnad på och får synas kan för många vara något helt nytt och därför väldigt omvälvande. Ofta skapas en stämning där man öppnar sig för varandra och berättar saker som är personliga. Som ledare har man ett ansvar att sätta tonen och se till att ingen tvingas blotta sig eller att någon gör misstaget att berätta för mycket för att sedan känna att man ångrar det. Att vara personlig men inte privat är målet. Med det menas att man ska kunna diskutera och berätta privata saker som rör en själv, men inte att lämna ut sig själv eller andra i sin närhet och berätta detaljer. Om någon i gruppen gör det kan det vara bra att som ledare prata med den personen separat och poängtera att det är positivt att hon vågar öppna sig, men att det också kan vara positivt att behålla vissa tankar och erfarenheter för sig själv, för sin egen skull. Under första träffen bör ledaren klargöra att gruppen har tystnadsplikt, men att detta inte gäller om tjejerna berättar något jobbigt som man inte kan hantera själv, t ex att någon blir slagen hemma. Tjejgruppen är dock ingen terapigrupp vilket innebär att syftet inte är att bearbeta tjejernas privata problem. Man ska som ledare försöka undvika att ta på sig rollen som terapeut eftersom det gör arbetet i gruppen mindre konstruktivt.

Att inkludera alla

En tjejgrupp består av många olika typer av tjejer; sådana som är framåt, eftertänksamma, känsllosamma, lättretliga, blyga eller envisa. Precis som i alla grupper kommer man överens om olika bra med olika människor. Det viktiga i en tjejgrupp är att se till att alla får plats och trivs och att man i så stor utsträckning som möjligt lyckas skapa en gemenskapskänsla och trivsel. En bra grupp-gemenskap är nämligen en förutsättning för att få tjejgruppen att fungera. Hur gör man

då för att inte vissa ska stängas ute och känna sig sämre än andra eller för att inte några ska bli för dominerande och ta för stor plats? Hur gör man för att gruppens medlemmar ska våga visa sig själva, trivas ihop och respektera varandra? I detta avsnitt berättar vi om några saker som man bör tänka på för att få gruppen att fungera.

Gemensamma regler

För att deltagarna i en grupp ska kunna lita på varandra behövs regler. Dessa måste utformas och diskuteras gemensamt, helst redan under första träffen. För att alla ska komma ihåg reglerna bör de skrivas ned på ett papper som tas med till varje träff. Den första regeln som måste diskuteras är hur sluten gruppen ska vara, d v s om personer får ansluta till gruppen. Om man bestämmer sig för att ha en öppen grupp är det viktigt att diskutera hur gruppkänslan påverkas när det kommer in nya medlemmar och hur gruppen ska ta emot de nya tjejerna.

Gruppen bör också ha en princip för tider och att klargöra direkt om det är okej att komma sent eller gå tidigare. Diskutera ifall ett sådant beteende förstör något eller om det är viktigt att ha en anpassningsbar stämning i gruppen. Andra regler är rätten att prata till punkt och att bli lyssnad på. Mobiler ska vara på ljudlös och det ska vara förbud mot att skicka sms under träffen. Det är inte heller okej att fota, blogga eller visa andra anteckningar från träffarna. Dessa regler handlar om att skydda allas integritet och undvika risken att behöva förklara sig för utomstående. Det som sägs i gruppen stannar i gruppen. För att alla ska känna tillit kan man skriva under ett gruppkontrakt för att ytterligare stärka vikten av tysthetslöftet. Skitsnack om varandra med andra i gruppen förstör gemenskapen och är systerskapsfientligt.

Åldersspridning

För att få en jämlik grupp kan det finnas en poäng med att deltagarna är i samma ålder och/eller erfarenhetsnivå. Ålder skapar lätt hierarkier och kan göra att betydligt yngre deltagare inte vågar vara delaktiga på samma sätt. Det kan också vara lättare att anpassa nivån när man vet att många har liknande erfarenhet och vardag. Om det finns stora skillnader i gruppen kan man överbrygga åldersgränser genom att antingen ha ett faddersystem eller att jobba med övningar där samarbete och andra kvalitéer än ålder är till fördel. Det är också viktigt att försöka hitta gemensamma nämnare för gruppen som går utanför åldersgränserna. Vill man diskutera ett ämne där man vet att förutsättningarna är väldigt olika så kan man även dela upp en större grupp i mindre diskussionsgrupper. När det gäller tjejnätverk är åldersspridning däremot en förutsättning eftersom syftet är att föra vidare kunskap och erfarenheter.

Tydlighet och ansvar

En faktor som kan vara avgörande för huruvida människor känner sig trygga i en grupp eller inte är hur tydliga förhållandena runt omkring är. Om det är oklart var man ska vara, vad som ska hända eller vad man förväntas kunna, så skapas en osäkerhet som kan göra att vissa väljer att inte komma alls eller att inte komma tillbaka. Man måste tänka på att alltid ha en ansvarig person som alla har kontaktuppgifter till, att man skriver ut platser och adresser tydligt i inbjudningar till möten, att man på träffen berättar lite om nästkommande träff och om det förväntas något särskilt då, samt att övningar eller uppgifter förklaras tydligt, även om man tror att alla förstår. Om en deltagare kommer till ett inställt möte och får stå utanför en läst dörr kan det innebära slutet på hennes engagemang. Tänk också på tryggheten för tjejerna som ska ta sig till mötet; går det bussar de tiderna och är gatan dit upplyst? Kan vi träffas någonstans centralt och gå gemensamt? Om någon ska ta ett sent tåg, kan vi se till att hon inte behöver sitta och vänta ensam? Vi måste ta hand om varandra.

Lek och samkväm - ett viktigt medel

I SSU och i många andra organisationer har alltid leken använts som ett medel för att nå gemenskap. Leken är bra för att lära sig samarbeta, uppskatta och värdera varandra, avdramatisera seriositeten i ett möte, få bort hierarkier, blygsamhet och fasader. Det är också ett sätt att få de som inte känner någon i gruppen sen tidigare att bli inkluderade. Vi lär och tar till oss saker på olika sätt. Någon genom att läsa texter, en annan genom att höra någon berätta, en tredje genom praktiska övningar etc. När man leker antar också personer nya positioner i grupper. Den som brukar vara väldigt framåt kanske istället blir avvaktande och den som normalt sett inte skulle ta på sig ledartröjan kanske gör det i en lek där man sig trygg. Därför är lekar och övningar bra för att variera upplägget.

Det finns många olika typer av lekar och det är viktigt att fundera kring lämpligheten. Så kallade utsättarlekar där en person tvingas skämma ut sig eller gå över en gräns som inte känns okej är fullständigt olämpliga att leka. Att ha fysiska lekar kan exkludera vissa som kanske känner sig dåliga på koordination, bollsinne eller snabbhet. Samma sak gäller med lekar där man tvingas lyfta varandra. Undvik tävlingar generellt, och särskilt sådana lekar med stafetter, bollkastning, balansera på små utrymmen osv. Namnlekar är däremot ett måste. Att kunna de andras namn och att själv få bli kallad vid namn betyder mycket. Ledaren i synnerhet har ett ansvar att kunna allas namn.

När det gäller samarbetsövningar kan lite mer fysik vara okej, eftersom man då inte tävlar mot andra utan ska hitta en lösning tillsammans. Ibland kan det till och med vara bra att våga utmana sig själv och se att man klarar det. Tjejgruppens prestigelösa stämning syftar till att deltagarna ska våga testa nya saker. Upptäckten av att "ja, jag får faktiskt plats på den här stolen med två andra och jag ramlar inte" gör att man växer. Däremot får det aldrig bli så att någon känner att just hon förstör hela leken på grund av oförmåga att utföra vissa moment. Lägg leken på lägsta gemensamma nivå och öka svårighet efter hand.

Under längre träffar/läger är det viktigt med kvällsaktiviteter och obligatoriska samkväm för att undvika grupperingar, hierarkier eller att någon blir ensam. Även här gäller det att inte göra saker där personer kan känna sig utanför. Ska man sjunga måste man exempelvis se till att ha texter så alla kan sjunga med. Bada inte om inte alla kan simma och titta inte på engelska filmer utan text. Undvik också lekar där stor allmänbildning krävs, exempelvis TP-spel och liknande.

Personer med särskilda behov och exkluderande normer

SSU har som mål att alla ska kunna vara välkomna i vår verksamhet. Tjejverksamhet är visserligen enbart för tjejer, men inom den ramen ska alla tjejer kunna vara med och känna sig inkluderade. För att kunna inkludera alla krävs det att man har kunskap om olika begrepp och vad man ska tänka på för att göra verksamheten så bra som möjligt.

Funktionsnedsättning

Det finns fysiska och mentala funktionsnedsättningar. Om man är fysiskt funktionsnedsatt handlar det ofta om brist på rörelseförmåga i delar av kroppen eller fel på något av sinnen som t ex syn eller hörsel. Fysisk funktionsnedsättning hänger inte automatiskt ihop med mental funktionsnedsättning, även om det ibland kan göra det. Det kan kännas väldigt nedvärderande att bli behandlad som ett litet barn eller någon mindre vetande bara för att man förflyttar sig med hjälp av rullstol. Mentala funktionsnedsättningar kan exempelvis vara att man har koncentrationssvårigheter. Ett annat exempel är Aspergers syndrom då man kan ha svårt att kommunicera och läsa av sociala signaler. Personer med någon form av funktionsnedsättning behöver inte medlidande och vill heller inte bli obefogat mycket uppvaktade och hjälpta. Det i sig kan bli väldigt nedvärderande. Självklart ska man erbjuda sin hjälp men det finns ingen vits med att skapa onödigt uppmärksamhet kring att någon har en funktionsnedsättning.

När man planerar verksamhet är det viktigt att ha ett tillgänglighetsperspektiv. Finns det en parkeringsmöjlighet för färdtjänst i närheten av lokalen? Är det trappor upp eller ner till lokalen? Finns det blindskrift på knapparna i hissen? Gällande mentala funktionsnedsättningar handlar det om att vara extra uppmärksam och pedagogisk. Man kan exempelvis ta raster när det börjar bli enformigt, blanda praktiska och teoretiska övningar samt stämna av så att gruppen är med på upplägget och har förstått instruktioner ordentligt. Tvinga inte fram åsikter eller handlingar ur någon som inte vill. Att anpassa jargong, humor och förstärkande ord så att dessa inte nedvärderar personer med funktionsnedsättningar är också något vi bör tänka på.

Självskadebeteende

Att avsiktligt utsätta sin kropp för smärta eller lidande på olika sätt är tyvärr ganska vanligt. Det kan till exempel handla om att skära sig själv eller ha en ätstörning. Många gånger är självskadebeteende uttryck för en depression av något slag som kan bero på en mängd olika saker. Det är också beroendeframkallande. I en tjejgrupp ska ingen ofrivilligt behöva bli utfrågad och förklara sig. Det ska vara lika okej att berätta om sina problem som att inte göra det. En tjejgrupp är inte en lösning och botar inte någon som är sjuk, däremot kan en trygg gemenskap hjälpa en person som på ett eller annat sätt mår dåligt. Självskadebeteende, depression, panikångest eller andra psykiska beteendeproblematiker är ofta väldigt skambelagt och därför väljer många att dölja det. En tjejgrupps uppgift är inte att ge råd till personer med problem. Om en person själv aktivt frågar efter hjälp ska man hjälpa till genom att hänvisa vidare, men man måste veta var ens egen och gruppens gräns går.

Hemförhållanden

Att ha jobbiga hemförhållanden kan betyda många olika saker. Det kan betyda att man har en förälder som är alkoholist, att någon i familjen utövar fysiskt/psykiskt våld på andra familjemedlemmar, att någon har en allvarlig sjukdom, att en närstående dött eller att ens syskon utövar kriminell verksamhet. Det kan också handla om att familjen har väldigt lite pengar. Att ha problem hemma är ofta förknippat med en stor oro, skam och rädsla för att det ska avslöjas. Det är vanligare än vad många tror med den här typen av problematik. Man brukar göra beräkningen att var tionde barn har en förälder som är missbrukare och att ungefär lika många lever i fattiga familjer. Vi måste sluta anta att alla kommer från trivsamma familjeförhållanden med resurser, eller att alla lever i en kärnfamilj och har två föräldrar. Många kan känna sig exkluderade i dessa idylliska beskrivningar.

Om man som ledare själv har eller har haft jobbiga hemförhållanden kan man på ett enkelt sätt dela med sig av det till gruppen, för att visa att ingen har det perfekt. Man kan slänga in en mening när det passar, t ex. ”hos oss var det mamma och jag som skottade snön efter att pappa stuckit, vad jobbigt det var när det var blötsnö och den var så tung som den är nu”. Undvik att planera verksamhet som kräver en viss utrustning eller material, inträde eller något liknande. Att gå och fika och betala själv är helt oacceptabelt. Känslan av att det finns tillit i gruppen är extra viktig när det gäller deltagare med jobbiga hemförhållanden. Det måste finnas en trygghet i att ingenting hemskt kommer att hända om någonting skulle ”avslöjas”. Undvik en jargong som tar för givet att ingen i gruppen befinner sig i situationen man pratar om. Eftersom jobbiga hemförhållanden ofta döljs kan vi inte veta vilka erfarenheter tjejerna bär på.

Sex och kärleksrelationer

Vi har alla olika erfarenheter när det gäller sex och kärleksrelationer. Enligt samhällsnormen ska en tjej ha haft någon eller några sexpartners men absolut inte för många. Helst ska man ha eller ha haft ett fast förhållande och sex och kärlek är alltid sammankopplat. Som tjej får man varken vara för pryd eller för slampig. Vi lever i ett sexualiserat samhälle vilket vi förväntas uppleva som positivt. Normen säger också att du ska vara heterosexuell. Ramarna för vad som är okej är alltså väldigt snäva. Våra normer är oerhört starka, vilket gör det väldigt lätt att falla in i en jargong där man antar att alla har vissa erfarenheter, tänder på samma saker osv. Med den jargongen kommer människor att känna sig exkluderade.

När det gäller sex förväntas tjejer redan i tidig ålder ha en hel del erfarenheter och vara villiga att dela med sig av dem. Man förväntas också ha haft en eller ett par pojkvänner redan i högstadiet och ha upplevt diverse relationsproblem. Det stämmer naturligtvis inte att alla faktiskt har de här erfarenheterna eller upplever fokuseringen på sex som positiv. Vi måste vara uppmärksamma på när det är relevant att prata om dessa saker, att inte generalisera, förutsätta personers erfarenheter eller tala om vissa saker som onormalt eller äckligt. För vissa kan det kännas väldigt främmande och även obekvämt att prata om så här privata saker och att behöva lyssna på andra som delar med sig. Tänk på att en tjejgrupp vill jobba mot begränsande, förtryckande normer och inte själva reproducera dem.

Alkohol

På samma sätt som det anses häftigt att prata om sex och förhållanden så finns det ofta en förskönande jargong kring alkohol. Anek-

doter om vad som hände när någon var full och hur roligt det var är vanliga. En sådan jargong är skadlig av många anledningar. För det första distanserar den personer åldersmässigt eftersom man inte får gå på krogen eller köpa alkohol under 18 år i Sverige. Äldre tjejer får därmed ett övertag i samtalet. Att försköna alkoholens effekter kan dessutom leda till att personer överkonsumerar och riskerar att råka illa ut. Jargongen kan även tidigarelägga yngre personers alkoholdebut om det blir norm att man ska dricka alkohol. Det kan också hända att personer ljuger om sina upplevelser för att passa in i gruppens norm. Det gör att syftet med gruppen, som ska vara att bli respekterad och få möjlighet att vara den man är, förstörs. Lögner gör personer otrygga eftersom man då måste akta sig för att inte avslöja sig själv.

Personer som har negativa upplevelser av alkohol, eller lever i en miljö där missbruk förekommer, kan känna sig onormala eller skämmas över sina upplevelser. Även de som av olika anledningar (t ex religion, hälsa eller missbruk) inte dricker alkohol kan känna sig exkluderade eller underlägsna av samtalsämnet. SSU-verksamhet ska vara en frizon från alkohol och därför ska man slippa prata om och lyssna på historier om alkohol. Om man vill diskutera alkohol bör man lyfta det till en högre nivå och exempelvis prata om hur lagstiftningen är utformad, relatera det till trygghet, självförtroende osv. Undvik ensidiga diskussioner där normer förstärks snarare än bryts ned.

Språkanvändning

Personer som är engagerade i SSU eller andra ideella föreningar har ofta en tendens att använda ett visst språkbruk med komplicerade ord, politiska termer, teorier och begrepp som folk refererar till, diskuterar och skämtar om. Ens språk påverkas av ens klasstillhörighet men också av skolväsendet. Många i SSU pluggar på universitet och högskola och har därför blivit vana att använda ett akademiskt och invecklat språk. Vi måste vara uppmärksamma på att alla inte har samma bakgrund och det är därför viktigt att alltid förklara alla svårare begrepp. Det är bättre att vara övertydlig än att riskera att någon i gruppen känner sig utanför på grund av språket. Även om man som ledare förstår orden kan man fråga vad de betyder för att visa att det är okej och normalt att fråga och att inte förstå. Man kan också under ett resonemang fråga gruppen ”vad är det ordet heter nu igen?” för att visa att det är lätt att glömma eller svårt att hitta ord ibland. När man ska läsa en text är det en fördel om man tydliggör att det är okej att fråga om man inte förstår orden, eftersom det då antas att texten innehåller svårare ord som man inte räknar med att gruppen ska förstå.

Det är vanligt med läs- och skrivsvårigheter eller bara en ovana att läsa och skriva. Det är därför viktigt att alltid ha gott om tid vid läs- och skrivövningar för att ingen ska behöva bli stressad, men också att variera upplägg så att det inte är textläsning varje gång. Många har heller inte svenska som förstaspråk och därför är det ännu viktigare att inte använda invecklade ord. Ett sista tips är att inte rätta när någon gör grammatiska fel eller liknande, det stjälper snarare än hjälper och kan användas som maktutövande.

HBT

Ofta förutsätts det att alla är heterosexuella. Heteronormen är väldigt exkluderande och kärnfamiljshysterin skadar oss alla. I tjejgrupper måste man få vara sig själv och det är därför viktigt att försöka jobba bort eventuella homofobiska tendenser, precis som heteronormativa tendenser. Säg inte pojkvän utan partner och generalisera inte för mycket kring hur killar och tjejer är. De i gruppen som är homo- eller bisexuella ska få vara så öppna eller hemliga med det som de vill. Ingen ska tvingas berätta sådant man inte vill gällande sin sexuella läggning. Det är extra viktigt att det i en tjejgrupp inte finns en heteronormativ eller fördomsfull stämning eftersom det är vanligt att man som homo- eller bisexuell kommer ut första gången i en mindre grupp där man känner sig trygg, för personer man litar på. Ofta redan innan man vågar komma ut för familjen.

Homosexualitet och bisexualitet är sexuella läggningar, transsexualitet handlar däremot om könsidentitet. En transexuell är en person som har en permanent upplevelse av att tillhöra det kön som är motsatt ens biologiska (det kön man är född i). Man uppfattar sin fysiska kropp som felkönad, och ofta vill man förändra den så att den passar bättre med det upplevda könet. Huruvida biologiska män som upplever sig vara kvinnor ska få delta i en separatistisk verksamhet för tjejer eller inte har varit omdiskuterat. Vissa menar att kroppen är det som är basen för att vara kvinna och att en kvinna förtrycks utifrån att hon har en kvinnokropp. Det är därför svårt att ha med personer som inte lever i en kvinnokropp. Andra menar att basen för att vara kvinna är erfarenheten av att leva som kvinna i samhället och att transexuella också kan delta i tjejverksamheten eftersom de också har den erfarenheten. Om det finns en situation i en tjejgrupp eller ett tjejnätverk där några upplever det som ett problem med vilka som ska delta och inte, kan det vara bra att diskutera tillsammans och komma fram till hur man vill göra och vad som ska gälla i gruppen.

Hur håller vi liv i tjejverksamheten?

Syftet med den här boken är att den ska fungera som inspiration

och hjälp när man vill starta tjejgrupper. Men hur ska vi få tjejerna att efter gruppens upplösning stanna i SSU och själva fortsätta bedriva tjejverksamhet? Ett vanligt problem är att någon i tjejgruppen eller nätverket ensam tar på sig stort ansvar och att hela verksamheten till slut kretsar kring en individ. Detta är problematiskt eftersom allt organisatoriskt minne samlas hos en person och om hon flyttar eller helt enkelt inte orkar fortsätta i verksamheten försvinner all kunskap och alla erfarenheter. Lösningen är förstås kollektivt ansvar. Vi måste sluta skapa superhjältinnor som ska klara allt, det är inte solidariskt och förstärker de orimliga förväntningar som redan finns på unga tjejer. Kollektivt ansvar tar man när alla i gruppen bidrar efter bästa förmåga. Man kan t ex ha ett roterande schema för vem som ordnar fika, hämtar ut nyckeln till lokalen eller förbereder diskussionsfrågor. Gruppen kan också dela upp ansvaret för de olika träffarna mellan sig så att man då får ta ett bredare ansvar för aktivitet, lästips, lokalbokning etc. Även om det finns en ledare så är det inte hennes ansvar att göra allt. Redan under första mötet bör man tydliggöra vilka förväntningar som finns på deltagarna i fråga om ansvar.

Tjejverksamheten bygger på att det finns starka tjejer i organisationen som är villiga att leda och inspirera yngre tjejer. Ett mål när man startar en tjejgrupp bör därför vara att hitta och stärka framtida ledare. Ledarskap är något som ofta diskuteras utifrån ett könsperspektiv och det handlar ofta om varför tjejer undviker att ta på sig ledarroller i större utsträckning än killar. En av förklaringarna handlar om att tjejer känner sig mer pressade att visa sig duktiga, framförallt när tjejer är underrepresenterade i ledarpositioner och man som tjej därmed blir en symbol för alla ledare av det kvinnliga könet. Detta skapar krav på att aldrig göra fel och alltid vara på topp. Lösningen är att tjejer i ledande positioner stöttar varandra och att fler tjejer får möjlighet att kliva fram som ledare. Båda dessa saker uppnår vi genom att bredda tjejverksamheten. I tjejgruppen eller tjejnätverket stärker vi tjejer till att våga inta ledande positioner och ger varandra stöd och råd.

En stor del av tjejnätverkets syfte är att skapa kontinuitet och hålla liv i tjejverksamheten. I nätverket kan yngre tjejer bli handledda och få stöd och kunskap av äldre tjejer som inte själva längre vill delta i verksamheten. Kommunikationsforum eller maillistor kan vara ett sätt att inte förlora kompetens ur organisationen.

Hur söker man pengar?

SSU har avsatt pengar för tjejverksamhet som kan sökas av olika nätverk eller grupper. Bidragets storlek är 400 kr per deltagare. Det

är endast två krav som ställs för att en tjejgrupp skall beviljas bidrag. Det första kravet är att gruppen ska ha mellan fyra och tjugo deltagare. Man får självklart organisera fler deltagare men bidraget betalas ut till högst tjugo personer. Det andra kravet är att man måste ha minst tre träffar per grupp. I övrigt finns det inga krav ställda utan varje nätverk får organisera sig på det sätt de själva väljer. Vid ansökan används studiestimulansblanketterna som finns på SSU:s hemsida.

Genom SSU kan man också söka bidrag från verksamhetsutvecklingsfonden (VUF). Det finns två typer av stöd:

- Snabbaktivitetsstöd för snabba utåtriktade insatser. Stödet uppgår till max 5000 kr.
- Verksamhetsutvecklingsstöd för långsiktiga, utvecklande projekt. Syftet med stödet är att projektet ska ge mätbara avtryck i organisationen och det ska vara kopplat till målen i SSU:s organisatoriska handlingsprogram. Projektet måste pågå i minst 3 månader.

Mer information och blanketter finns på SSU:s hemsida.

Genom Arbetarnas Bildningsförbund (ABF) kan man få både praktisk och ekonomisk hjälp för att starta en studiecirkel. ABF arrangerar också föreläsningar om olika ämnen som är öppna för alla att besöka. Mer information och kontaktuppgifter till din lokala ABF-avdelning hittar du på www.abf.se.

Vad gör en tjejgrupp?

Den verksamhet som bedrivs i en tjejgrupp återknyter till syftet med tjejgruppen, nämligen att stärka tjejer som kollektiv samt att öka förståelsen för den strukturella diskriminering som tjejer och kvinnor möter i samhället. Det är dock viktigt att komma ihåg att olika tjejgrupper har olika syften och att det är okej att ibland bara träffas i tjejgruppen och göra roliga saker tillsammans. Vi ger i detta kapitel exempel på olika former av verksamhet som tjejgruppen kan ägna sig åt, dessa exempel grupperas under rubrikerna studiecirkel, aktiviteter och övningar. Kapitlet inleds med ett avsnitt om hur man lägger upp en träff.

Hur lägger man upp en träff?

En tjejgrupp bör träffas regelbundet, en gång i veckan eller en gång varannan vecka kan vara lagom. Bestäm gärna att träffarna alltid ska vara samma dag och tid för att undvika missförstånd. Man kan räkna med att ha en minst två men max fyra timmar lång träff. Beroende på hur gruppen är utformad får man anpassa tiden efter hur

sent man får lov att vara ute, hur sent man slutar jobb och skola samt förbindelser. Att alltid ha ungefär samma upplägg, men med olika innehåll är också något som stärker tryggheten i gruppen. Ett upplägg som brukar fungera bra är:

- Inledning
- Aktivitet
- Paus
- Aktivitet
- Avslut

Under inledningen säger ledaren något praktiskt om kvällens träff och ser till att alla får säga något. En runda om hur dagen har varit, vad man funderar på just nu eller vad man har för förhoppningar på resten av kvällen kan fungera. Ett annat alternativ är att göra oavslutade meningar (se kapitlet om övningar) eller en samarbetslek. En inledning kan också vara ett moment som gruppen gemensamt bestämt att man alltid ska börja med, till exempel att diskutera veckans nyhet, skriva varsin positiv lapp, dra en diskussionslapp eller turas om att förbereda en fem minuter lång presentation av ett ämne. Inledningen kan vara allt mellan tio och 40 minuter.

Med aktivitet menas huvudverksamheten för träffen. Aktiviteten skiljer sig ofta från gång till gång och beroende på gruppens syfte. Om man håller på med en studiecirkel finns det ofta en plan för textläsning och diskussionsfrågor. Andra aktiviteter man kan ha valt är att se en film och diskutera, lyssna på en föreläsning, ha insändarskrivarverkstad, ha teaterworkshop, diskutera en ekonomisk teori, planera en manifestation eller något helt annat. Hur länge man håller på beror förstås på aktiviteten, men det är sällan man orkar eller har tid att göra saker mer än två timmar. Efter någon timme av aktivitet är det ofta behov av paus. Om man vill ha träffar med fika så kan pausen vara en bra tid för det. Kanske kan man turas om att baka? Det är lätt när man fikar att tiden drar iväg, därför är det bra med en tidsbestämd paus.

När aktiviteten eller tiden börjar ta slut är det dags för avslutning. Precis som med inledningen så kan den variera i tid, men minst tio minuter är bra. Avslutningen får gärna vara lugn och ge en positiv känsla, så man känner sig glad när man lämnar träffen. Särskilt efter jobbiga aktiviteter är det viktigt att avsluta positivt. Ett enkelt sätt är att tända ett ljus och göra en runda, sjunga en sång, läsa en text/dikt eller kanske göra en liten massagestund. Det kan också vara då man skriver positiva lappar. Även här kan gruppen ha bestämt att man vill ha en stående aktivitet, kanske att man turas om att ha med sig en låt man gillar, spela den och berätta varför för de andra.

Det är bra om man lägger de mer stämmingsfulla delarna sist av och tar praktiskt information först. Om man vill kan man också efter ett avslut ha drop-ut, alltså att man får sitta kvar och småprata och avvika när man vill.

Anteckningar

Studiecirklar

Studiecirklar

Studiecirkeln är ett bra sätt att lära sig mer tillsammans, under lite mer ordnade former. En studiecirkel kan utgå från ett särskilt ämne som man behandlar under flera träffar, från en bok man vill läsa och diskutera tillsammans, eller från flera olika ämnen som man behandlar under cirkelns olika träffar. Det viktiga är att välja något som de flesta är intresserade av, och att från början bestämma hur cirkeln ska vara upplagd, hur många träffar man ska ha och när de ska äga rum, samt hur ansvarsfördelningen ska se ut. En eller två personer kan vara cirkelledare och ansvara för att studiematerialet finns och delas ut, göra diskussionsfrågor och hålla i diskussionen, men man kan också ha olika tjejer som är ansvariga för olika träffar om man hellre vill det. Det viktigaste är att det är tydligt, så att man inte kommer till en cirkelträff som inte är förberedd.

Följande är ett förslag på upplägg för en studiecirkel i feministisk teori, utifrån Lena Gemzöes bok *Feminism från 2002*. Man behöver inte ha några särskilda förkunskaper för att delta i studiecirkeln, men språket i boken är på en relativt hög nivå, och innehållet är i huvudsak teoretiskt. Om man vill ha en cirkel på mer grundläggande nivå finns tips under avsnittet *Andra tips på studiecirklar* längre fram.

Studiecirkel: Feministisk teori

Feminism av Lena Gemzöe är en introduktion till begreppet feminism, olika huvudsakliga feministiska inriktningar och viktiga feministiska debatter. Man kan givetvis läsa hela boken från början till slut och diskutera den, men vi föreslår ett upplägg på 7 cirkelträffar där man läser och diskuterar de texter i boken som presenteras nedan. Det kan vara lämpligt att ha en träff i veckan, så att man hinner läsa texterna utan att behöva stressa och hinner fundera över det man lärt sig sen sist. Man kan, om man vill och tycker att man har tid, lägga till en åttonde träff där man sammanfattar intrycken från cirkeln och diskuterar vad man tycker varit mest intressant och viktigt. Man kan också komplettera läsningen med att titta på en film (se filmtips längst bak i boken för inspiration) eller bjuda in någon föreläsare på veckans tema.

Till vissa träffar föreslår vi också vidareläsning, alltså en text som man läsa om man vill fördjupa sig i just det ämnet. Dessa texter är så kallade originaltexter, bl a skrivna av de feministiska teoretiker som tas upp i Gemzöes bok. Till varje träff föreslår vi diskussionsfrågor som passar till det man läst, men man kan givetvis också hitta på egna frågor att diskutera om man vill.

Läsningen av texterna kan man lägga upp på olika sätt, beroende på

vad som känns bäst för gruppen. Man kan läsa hemma och sen börja diskutera direkt när man kommer till träffarna, eller så kan man läsa på träffarna, tyst för sig själv eller högt i grupp. Om man väljer högläsning är det lika okej att läsa en sida som en mening. Ingen ska tvingas att läsa om det känns obehagligt, men det kan vara ett bra sätt att träna på att göra sin röst hörd i gruppen. Man kan också göra både och, att alla läser själva inför träffen och sen tillsammans under träffen. Om man väljer att läsa på träffarna bör man tänka på att det tar längre tid, och då planera för det när man lägger upp cirkeln. Det är också viktigt att vara medveten om att alla inte läser i samma takt, eller har samma kunskaper från början. Ett tips är att, även om man läser texterna hemma, inleda varje träff med att gå igenom viktiga begrepp i texten och tillsammans förklara ord som är svåra. En studiecirkelträff är inget läxförhör, utan en möjlighet att tillsammans öka sina kunskaper och lära av varandras tankar och perspektiv. Det är viktigt att vara med på alla träffar så långt det är möjligt, och om man inte skulle kunna komma på någon träff, att ändå läsa veckans text så att man inte missar nåt.

Första träffen: Vad är feminism?

I inledningskapitlet diskuterar Lena Gemzöe vad feminism är, hur man kan definiera det och vad det finns för styrkor och svagheter med den definition hon föreslår. Hon belyser också fyra områden som kvinnor är förtryckta på, och hur förtrycket tar sig uttryck.

Läs kapitel 1 (s 11-29) och diskutera:

- Håller du/ni med författaren om att feminism blivit ett rumsrent, och till och med positivt laddat, ord? Om nej: varför inte? Om ja: vilka för- och nackdelar finns med detta?
- Håller du/ni med om att den sk ”ordboksdefinitionen” är en bra utgångspunkt? Vilka för- och nackdelar finns med den?
- Måste man handla feministiskt för att vara feminist? Varför/ varför inte?
- Författaren lyfter fram en massa exempel på att kvinnor som grupp är underordnade män som grupp. Kan du/ni hitta exempel i omgivningen och vardagen på ojämlika strukturer?

Andra träffen: Liberalfeminism

Bokens andra kapitel behandlar fyra huvudsakliga feministiska inriktningar; liberalfeminism, radikalfeminism, marxistisk feminism och socialistisk (radikal)feminism. Författaren tar upp viktiga tänkare inom varje inriktning, och exempel på kritik som riktats mot respektive inriktning.

Läs inledningen (s 30) och de delar av kapitlet som handlar om liberalfeminism (s 31-45) och diskutera:

- Lena Gemzöe talar om olika feministiska vågor som kan kopplas till olika tidsperioder. Vilka feministiska inriktningar och frågor tycker du/ni är utmärkande för vår tid? Varför är det just dessa?
- Den tidiga liberalfeminismen fokuserade på frågor som kvinnors rätt till utbildning, rösträtt och andra juridiska rättigheter. Varför tror du/ni att man intresserade sig för just dessa frågor?
- Kan man uppnå jämlikhet mellan kvinnor och män med en liberalfeministisk strategi? Varför/varför inte?
- Försök hitta exempel på liberalfeminism i svensk politik idag!

Förslag på vidareläsning: Försvaret för kvinnans rättigheter av Mary Woolstonecraft. Texten finns i antologin Kvinnopolitiska nyckeltexter.

Tredje träffen: Radikalfeminism

Läs de delar av kapitlet som handlar om radikalfeminism (s 45-57) och diskutera:

- Lena Gemzöe beskriver hur radikalfeminismen växte fram ur kvinnors erfarenheter av en patriarkal vänsterrörelse där kvinnor fick koka kaffe medan män ägnade sig åt de tunga politiska frågorna. Tycker du/ni att såna tendenser finns i SSU? I så fall: ge exempel. Hur kan man motverka sådana tendenser?
- Kan en sexuell relation vara jämlik i ett ojämnt samhälle? Varför/varför inte?
- Håller du/ni med Shulamith Firestone om att barnafödandet är en viktig orsak till kvinnors underordning?
- Radikalfeminismen har ofta hyllat kvinnan och uppmanat kvinnor att vara stolta över att de är kvinnor. Vad finns det för- och nackdelar med detta tycker du/ni?
- Radikalfeminismen betonar att det inte är en slump att kvinnor är underordnade män, utan att män aktivt upprätthåller detta förhållande. Hur ser du/ni på mäns roll i kvinnoförtrycket? Vad har män att förlora på jämlikhet mellan könen? Vad kan de vinna?
- Kan man prata om män och kvinnor som kollektiv? Varför/varför inte?

Förslag på vidareläsning: Sexualpolitiken av Kate Millett. Ganska få radikalfeministiska texter har översatts till svenska, men om man tycker att det är okej att läsa på engelska rekommenderas också

Toward a feminist theory of the state av Catharine MacKinnon eller Pornography: Men possessing women av Andrea Dworkin.

Fjärde träffen: Marxistisk feminism

Läs de delar av kapitlet som handlar om marxistisk feminism (s 57-67) och diskutera:

- Engels menade att förtrycket av kvinnor skulle upphöra när kvinnor också började lönearbete och kunde lämna hemmets privata sfär. Har det blivit så tycker du/ni?
- På vilket sätt gynnas kapitalismen av att kvinnor är underordnade män?
- Tror du/ni att jämlikhet mellan könen kan uppnås i ett kapitalistiskt system? Varför/varför inte?

Förslag på vidareläsning: Familjens, privategendomens och statens ursprung av Friedrich Engels.

Femte träffen: Socialistisk feminism

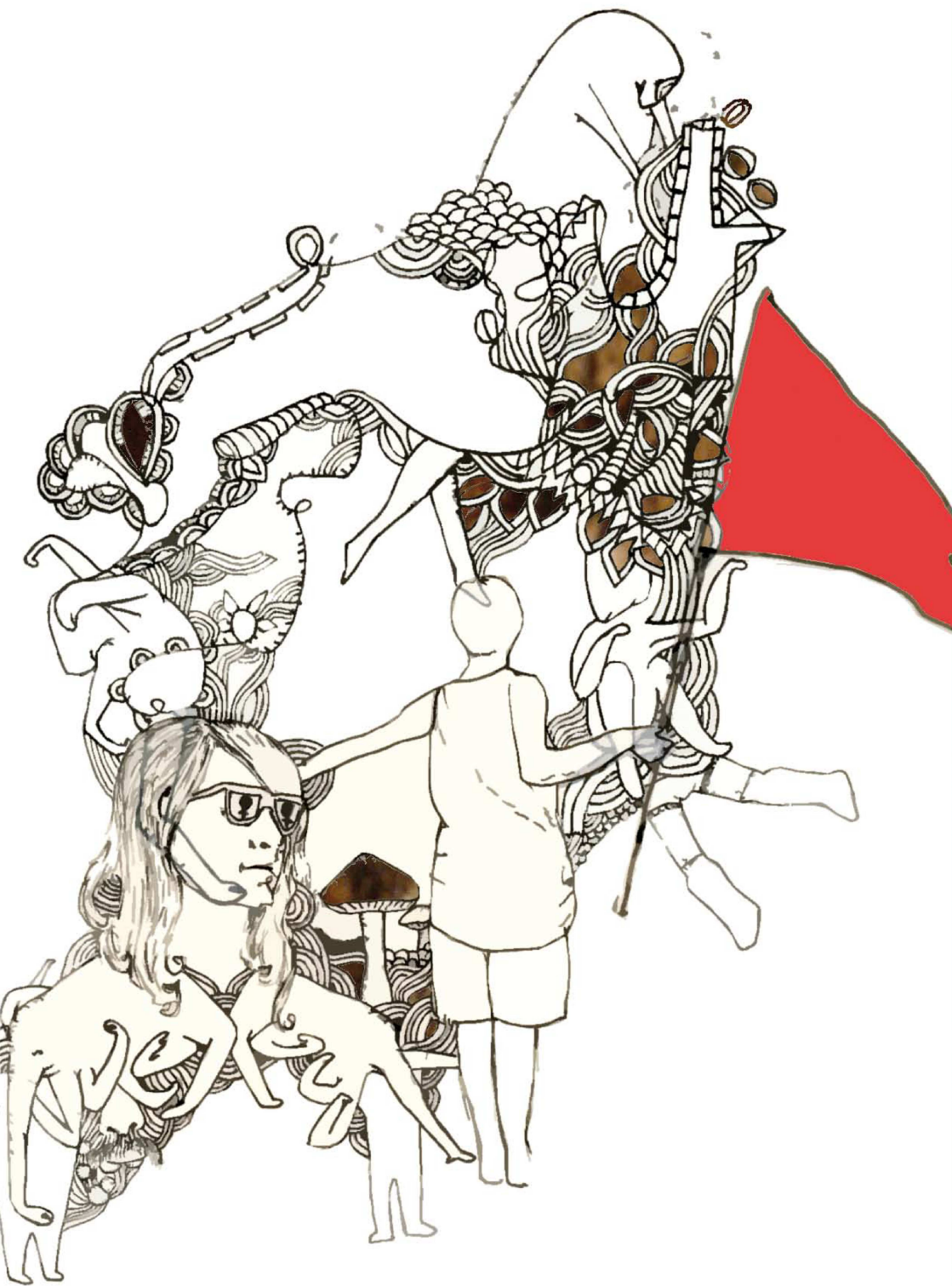
Läs de delar av kapitlet som handlar om socialistisk radikalfeminism (s 67-75) och avsnitten Kvinnan som piga (s 109-113) och Kvinnors underordning i arbetslivet (s 113-117) i kapitel 4 och diskutera:

- Socialistisk feminism menar att en feministisk teori måste ta hänsyn till klass och kön i lika stor utsträckning. Vilka politiska frågor skulle man kunna driva utifrån ett sådant perspektiv?
- Hur kan man se på den offentliga sektorn ur ett socialistiskt feministiskt perspektiv?
- Är skattesubventioner för hushållsnära tjänster (sk ”pigavdrag”) en feministisk reform? Varför/varför inte?

Förslag på vidareläsning: Det olyckliga äktenskapet mellan marxism och feminism av Heidi Hartmann. Texten finns i antologin Feminism och marxism: En förälskelse med förhinder och i antologin Genushistoria.

Sjätte träffen: Queerteori

Kapitel 6 behandlar postmodernismen, och en inriktning som har sina rötter i denna; queerteori. Detta är bokens kanske svåraste kapitel, men eftersom queer under senare år kommit att bli ett tongivande och omdiskuterat perspektiv inom feminismen har vi ändå valt att ta med det. Låt er inte hindras om ni inte förstår alla begrepp och resonemang, utan försök hitta det som är viktigast och mest centralt.

Aktiviteter

Aktiviteter

I detta avsnitt hittar du tips på roliga och lärorika aktiviteter för tjejgruppens träffar.

Manifestationer

Manifestationer genomför man för att skapa uppmärksamhet kring en viss fråga. Ibland handlar det om en aktuell politisk fråga som man vill protestera mot (t ex att idag fattar regeringen beslut om att införa vårdnadsbidraget!) eller en fråga som för tillfället inte finns på den politiska dagordningen men som ständigt är värd att uppmärksamma (t ex mäns våld mot kvinnor.) När man förbereder en manifestation är det viktigt att välja ut en central plats där det passerar mycket människor och därefter måste man söka tillstånd hos polisen för att få hålla manifestationen. Det är viktigt att trycka upp flygblad med information om vad det är man manifesterar mot samt tydliga politiska krav. För att göra det extra effektfyllt kan man träffas innan och göra banderoller och skyltar.

Exempel på manifestationer:

- Uppmärksamma kvinnors situation runt om i världen på internationella kvinnodagen den 8 mars.
- Ljusmanifestation för misshandlade kvinnor.
- Kedja fast er i leksaksspisar på torget för att uppmärksamma den ojämlika arbetsfördelningen i hemmet.
- Ställ er med en banderoll utanför en porrbutik och dela ut flygblad till folk som går förbi, eller in i butiken.
- Gör en protestlista mot något ni vill ändra på och ställ er utanför en affär där det passerar mycket folk och be alla som går förbi att skriva under. Listan kan sen skickas till den politiker som är ansvarig för frågan.

Föreläsningar

Att ta in en föreläsare som pratar om ett intressant ämne brukar var ett spännande inslag som kan leda till nya diskussioner. Föreläsningar är ett bra alternativ till att dela ut textmaterial när gruppen vill ha nya perspektiv. Tänk på att specificera innan vad ni vill att föreläsaren ska prata om och att förbereda frågor.

Exempel på föreläsare:

- En äldre tjej i distriktet som kan berätta om sin tid i en tjejgrupp.
- RFSU om sexualitet.
- Någon från S-kvinnor som kan prata om systerskap.
- Någon som pluggar genusvetenskap eller jobbar med kvinno-

forskning som kan prata om feministisk teori.

- Någon av tjejerna i SSU:s förbundsstyrelse som kan prata om sitt ansvarsområde.

Studiebesök

Studiebesök är särskilt intressant när det är någon speciell miljö man vill uppleva, t ex en anstalt eller en kvinnojour. Det kan också handla om en kulturell upplevelse man vill göra tillsammans.

Exempel på studiebesök:

- Kvinnojourer
- Alla Kvinnors Hus (Stockholm)
- RFSU
- En intressant konst- eller fotoutställning
- En teaterföreställning

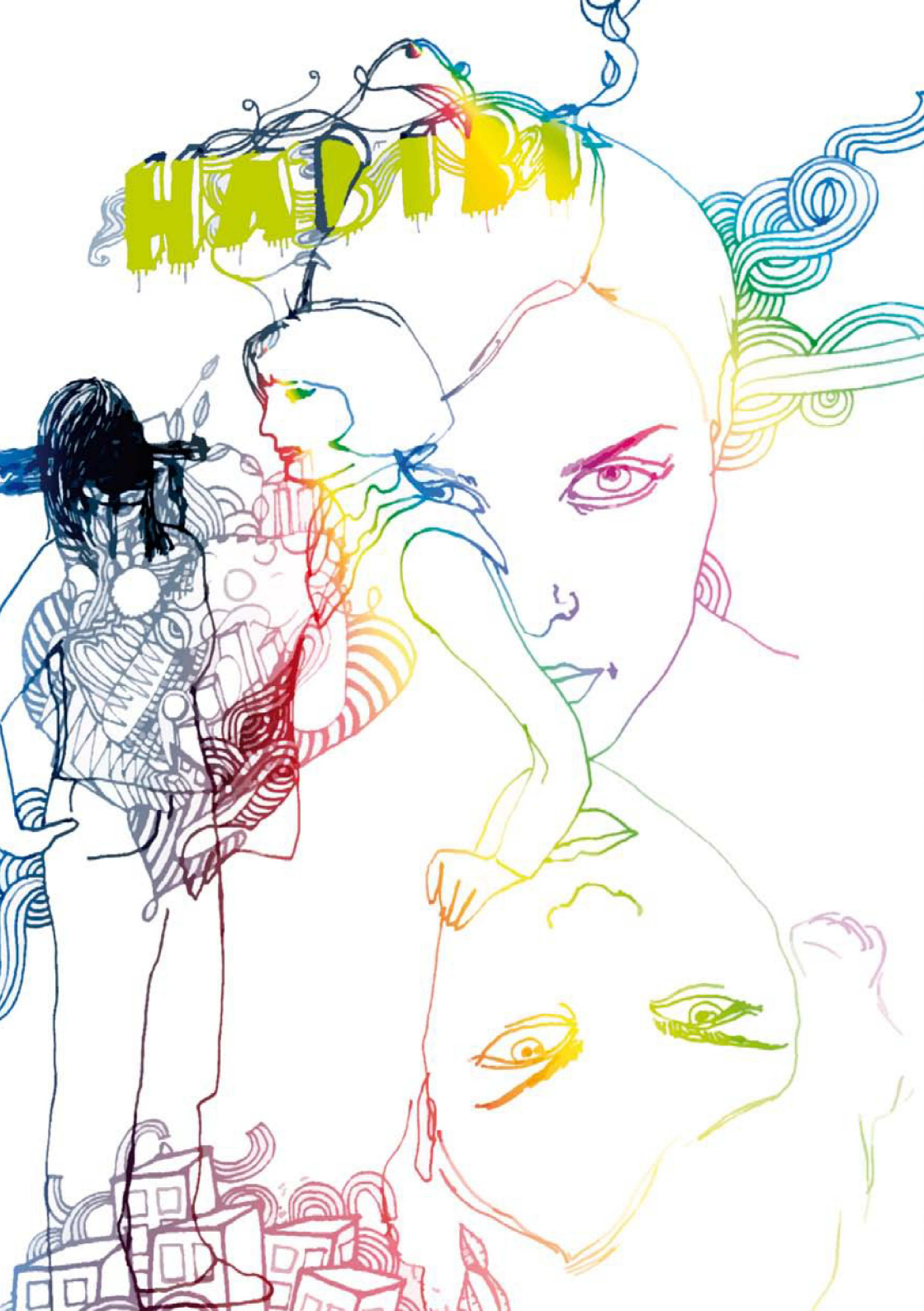
Filmkvällar

När man ska titta på film är det några saker man bör tänka på. Till att börja med är det bra att någon i gruppen redan har sett filmen och känner till innehållet, så att man inte behöver se en hel film utan poäng eller budskap. Det är också viktigt att ha förberett diskussionsfrågor för att garantera att det blir en bra diskussion efteråt. Om det är en film med engelskt tal som ska visas måste det finnas undertext. Även i en film med svenskt tal kan det vara bra att ha undertexter. Det finns de som har svårt att höra bra, som har lättare att förstå svenska i text eller tar in budskapet bättre då.

När det gäller filmval finns det också några saker att tänka på. Många starka och bra filmer innehåller ofta obehagliga skildringar av till exempel våld, övergrepp eller missbruk. Detta kan upplevas som väldigt nära och otäckt om man själv på något sätt har drabbats av liknande händelser. Ingen ska behöva se en lång, utdragen våldtäktsscen om man inte vill. Det är viktigt att den som är ledare för gruppen informerar om innehållet innan filmen börjar och säger att det är okej att inte se hela filmen för dem som vill gå ut en stund. Om man inte kan vara säker på att alla känner sig bekväma med filmen ska den inte visas. När man har visat en väldigt stark film finns det desto större anledning att ha en ordentlig efterföljande diskussion för att få lyfta känslorna.

Tidningsanalys

Genom att göra en tidningsanalys kan man belysa diskrimineringen i media. Köp några typiska "tjej- och killtidningar" och diskutera vad som skiljer tidningarna åt. Hur skiljer sig innehållet och bildspråket? Vilken bild ger tidningarna av kvinnor och män? Ett ytterligare steg

Övningar

Övningar

Det finns olika metoder för att fördjupa samtalet och delaktigheten i en tjejgrupp. I det här avsnittet ger vi exempel på övningar som bland annat syftar till att belysa diskriminering, att stärka deltagarnas självförtroende i debatter samt att skapa diskussioner kring olika värderingsfrågor.

Att låta alla komma till tals

Vid inledningen av varje träff är det viktigt att låta att tjejer i gruppen komma till tals och på så sätt "bryta tystnaden". Man kan exempelvis gå en runda där tjejerna får berätta hur de mår, vad de är arga på just nu, vad de har gjort i helgen eller liknande. En runda fungerar bäst om man sitter i en ring, eller på ett sätt så att alla kan se varandra. I en runda kan man ha ett symboliskt föremål, t ex en boll eller en penna, som skickas runt och visar att den som håller i föremålet äger ordet. Under rundan lyssnar gruppen aktivt på den som talar och håller i föremålet. När man har ordet får ingen annan kommentera, avbryta eller ställa frågor. Man väljer själv när man släpper ordet och lämnar då föremålet till nästa på tur. Har man inget föremål kan man exempelvis använda sig av en handklapp. Den som har ordet ska svara på frågan som har ställts, man får inte använda tiden till att kommentera någon annans inlägg. Rundor passar därför inte särskilt bra för diskussion eller debatt, men är utmärkt för att alla ska få presentera sin sak eller föra ett resonemang.

För att alla tjejer ska stärkas i att prata under hela träffen är ett tips att diskutera de frågor som kommer upp i smågrupper eller bikupor. Efter en stund kan grupperna redovisa sina tankar för hela gruppen och alla har därmed fått delta i samtalet.

En annan övning som man kan göra är oavslutade meningar som går ut på att en person säger början på en mening och att sedan en annan person får avsluta meningen. Beroende på situationen kan man göra övningen politisk eller använda den för att lära känna varandra. Man kan förklara upplägget och låta alla själva komma på en början på en mening som någon annan ska avsluta, men man kan också ha förberett meningar innan, eller ge alla samma mening att avsluta.

Meningar kan se ut på det här sättet:

- Det bästa med dagens träff var...
- Om jag har en dag ledigt tycker jag om...
- Att vara feminist handlar om...
- En förebild är...
- Sexualbrottslagstiftningen är...
- En film som jag vill tipsa alla om...

Diskussionslappar är ett sätt att på ett mer strukturerat sätt begränsa/ge utrymme i en diskussion och kan användas oavsett vad man diskuterar. En diskussionslapp symboliserar ett inlägg. Varje person får t ex tre personliga diskussionslappar. Man kan ställa som krav att alla ska använda upp sina lappar om man har en tyst grupp, eller att det är vad som max får användas om man har en pratig grupp. Syftet är att alla ska få höras lika mycket och symboliskt också ta lika stort utrymme. Vill man vara extra noga kan man även säga att varje lapp symboliserar en viss tid t ex 20 sekunder. När man gör ett inlägg lägger man in sin diskussionslapp i mitten, nästa som vill prata gör samma sak och till slut sitter alla utan lappar. Man kan exempelvis använda diskussionslapparna för att diskutera de ämnen som nämns i fyra-hörn-övningen (som tas upp längre fram), men man kan också använda dem om en het diskussion uppkommer och man känner ett behov av att styra upp diskussionen.

Att skapa sammanhållning och gemenskap

I Statyn delas tjejerna in i mindre grupper på tre till fem personer. Ledaren hittar på olika kombinationer, t ex hand mot fot och fot mot öra. Gruppens uppgift blir att formera en staty utifrån kombinationerna. Syftet med övningen är att tjejerna ska lära sig att samarbeta och lita på varandra, samt att skapa en närhet i gruppen.

I Ja, det gör vi! uppmuntrar tjejerna varandras idéer och skapar en positiv stämning. Alla står i en ring och deltagarna får i tur och ordning hitta på ett moment, t ex att alla ska hoppa på ett ben. Alla måste säga "ja det gör vi!" och genomföra den aktivitet som föreslås. Se även stycket lek och samkväm i boken.

Att bekräfta varandra

Många tjejer tycker att det är jobbigt att lyfta fram sig själva och det man är duktig på. För att stärka tjejernas medvetenhet om sina positiva sidor kan man genomföra övningen positivt tänkande. Övningen går ut på att alla i gruppen svarar på följande frågor: 1) Vad tycker du bra om hos dig själv? 2) Vad är du stolt över hos dig själv, t ex något du gjort eller sagt? 3) Vad är det svåraste du gjort och lyckats med? 4) Vad är du stolt över i din personlighet? Deltagarna skriver svaren på varsin lapp och om gruppen sedan vill kan de läsa upp sina svar. Ett alternativ till denna övning är att gruppen sätter sig i en ring och i tur och ordning väljer en person som alla tänker på. Tjejerna måste komma med minst ett positivt påstående om varje person. På detta sätt bekräftar och lyfter tjejerna varandra vilket skapar en positiv stämning och bidrar till ett av målen med tjejgruppen – att stärka och peppa varandra.

Positiva lappar är en övning som SSU ofta använder under kurser och liknande. Alla i gruppen har varsin mugg eller behållare där de andra lägger i meddelanden med positiva budskap om den personen, t ex "Jag tycker att du är duktig på att uttrycka dig." En annan variant är att sätta ett tomt A4-papper på ryggen på alla tjejer, ge dem varsin penna och sedan låta dem mingla runt och skriva positiva saker om varandra på ryggarna. Sedan får var och en behålla sitt papper.

Vid en av gruppens första träffar får alla i gruppen skriva ned något som de aldrig har gjort men skulle vilja göra på en lapp. Lapparna läggs i en låda och under terminen genomför man förslagen. Poängtera dock att det måste vara inom rimlighetens gräns, det är stor skillnad både i tid och kostnad på att åka skateboard och att hoppa fallskärm.

Att tala, argumentera och ta plats

Tjejer är ofta duktiga på att prata två och två eller i mindre grupper men har svårare att uttrycka sin åsikt i större sammanhang. Detta är ett resultat av att samhället behandlar tjejer och killar olika, tjejer får exempelvis redan i skolan mindre taltid än killar. Även i SSU-sammanhang - på distriktens årskonferenser och förbundskongressen - ser vi att taltiden är ojämnt fördelad och det är därför viktigt ur en demokratisk såväl som ur en jämställdhetsaspekt att stärka tjejerna i organisationen. Övningen "För och emot" går ut på att man delar upp gruppen i par och väljer ett ämne, exempelvis betyg. Ett par får tillsammans rada upp argument för betyg, medan ett annat par får argumentera emot. Därefter får de två paren debattera betygsfrågan utifrån sina perspektiv. På detta sätt övar man att debattera och argumentera för sitt perspektiv. Nervositeten minskar genom att man har väl underbyggda argument och att man inte personligen behöver ta ställning i frågan. I förlängningen kan man splittra paren och ha större debatter med flera individer som debatterar aktuella ämnen utifrån olika perspektiv.

En annan metod som ger övning i att tala inför publik är att alla i gruppen får förbereda och hålla ett kort anförande. Ämnet är valfritt men det viktiga är att gruppen lyssnar uppmärksamt och intresserat, samt ger uppskattning. Efteråt måste alla nämna något positivt och något negativt, men tyngdpunkten ska ligga på det positiva.

Att ta ställning

Det är vanligt att använda sig av olika värderingsövningar för att skapa diskussion kring frågor som inte har några givna svar, exempelvis ideologi och livsstil. Genom övningarna får man möjlighet att ta ställning och argumentera för sina åsikter. En vanlig övning

är heta stolen som går ut på att deltagarna sitter på varsin stol i en ring. Ledaren säger ett påstående och om man instämmer reser man sig upp och byter stol med någon annan. Om man inte instämmer sitter man kvar. Exempel på påstående finner du i slutet av detta avsnitt. Vid varje påstående får några i gruppen kommentera varför de lämnade stolen respektive satt kvar. Det är viktigt att poängtera att inget är rätt eller fel och att man får tycka vad man vill.

Fyra-hörns-övning är en annan övning på samma tema, men istället för att byta stol får deltagarna ställa sig i olika hörn. Tre av hörnen representerar olika svar på påståendet medan det fjärde är öppet. Ställ exempelvis frågan; vad skulle du göra om du fick veta att din kompis blir slagen hemma? Hörnen representerar svar a) bli ledsen men det skulle inte finnas nåt jag kan göra b) erbjuda henne att bo hemma hos mig istället c) stötta henne om hon vill gå och prata med en kurator eller polisanmäla, respektive d) öppet. Varje hörn pratar ihop sig om varför de valt hörnet och redovisar sedan för alla.

En sista övning på samma tema är stå på rad som går ut på att man lägger ut lappar med nummer 1-6 på en rad på golvet. Ledaren ger ett påstående och deltagarna ställer sig där de hör hemma på skalan, där ett exempelvis representerar alltid och nummer sex aldrig.

Här följer exempel på påståenden som man kan använda i de olika värderingsövningarna:

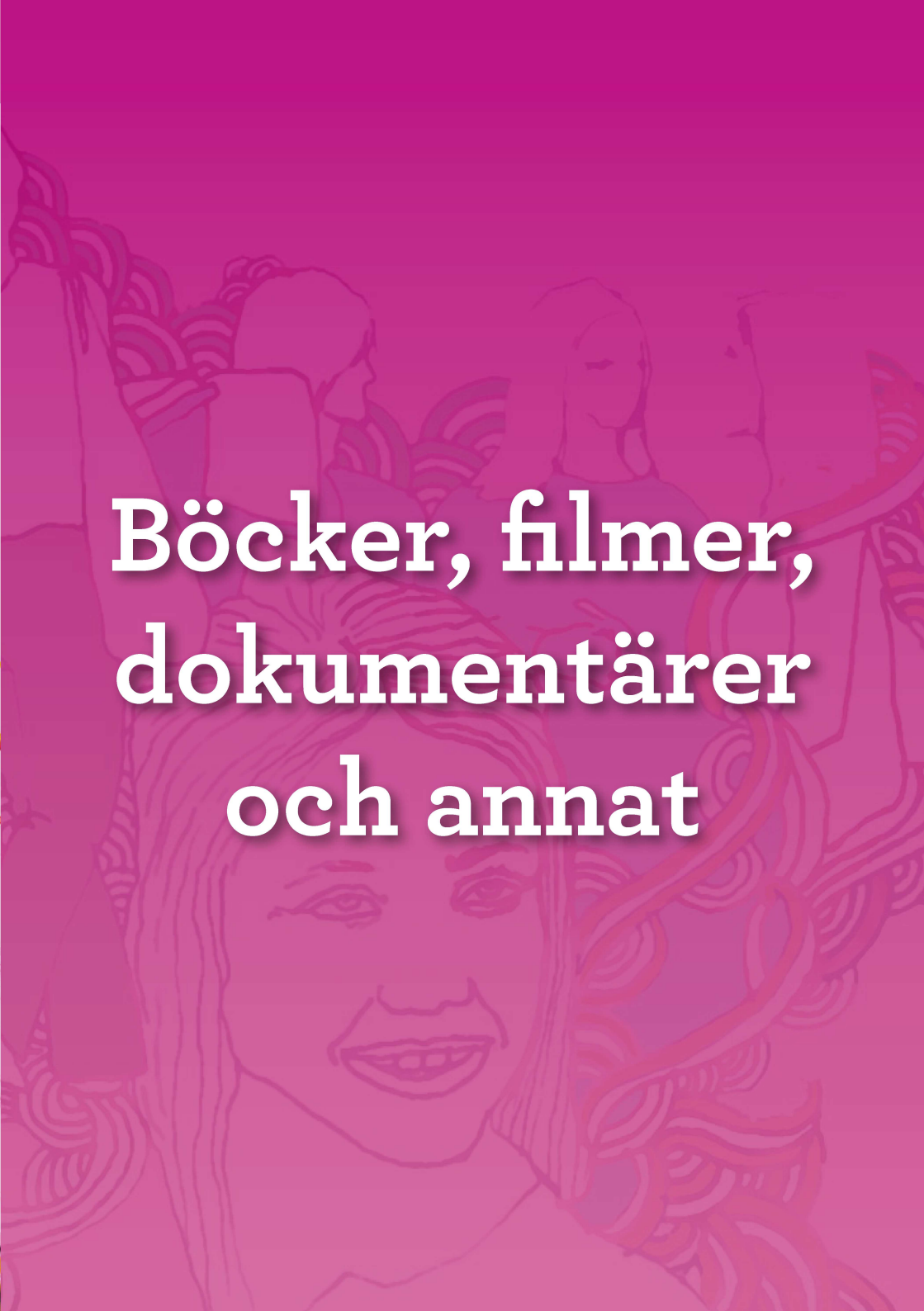
- Alla människor i Sverige har samma förutsättningar till ett bra liv.
- Tjejer har samma möjligheter som killar i yrkeslivet.
- Det är bra att det finns rika och fattiga människor.
- En tjej som klär sig utmanade får skylla sig själv om hon blir våldtagen.
- Det är rätt att kvotera in kvinnor i politiken. Följt av: Det är rätt att kvotera in män i barnomsorgen.
- Alla människor är lika mycket värda. Följt av: Alla människor i Sverige behandlas lika.
- Vissa yrken är viktigare än andra.

Följdfråga: Vilka är viktiga respektive mindre viktiga?

- Pornografi borde vara förbjudet.
- Sverige är världens mest jämställda land.
- Man kan lagstifta sig till jämställdhet.
- Killar kan vara feminister på samma sätt som tjejer.
- Det är viktigt att killar engagerar sig i kvinnokampen.
- Alla tjejer har något gemensamt pga sin könstillhörighet.
- Män tjänar på kvinnoförtrycket.

**Böcker, filmer,
dokumentärer
och annat**

Böcker, filmer, dokumentärer och annat

I det här kapitlet finns det tips på böcker, filmer, dokumentärer och annat som kan användas i tjejerksamheten. Böckerna varierar i svårighetsgrad och det kan vara en fördel om någon i gruppen läser boken och kopierar intressanta delar till de andra. Tänk på att det ofta ger mer att läsa kortare utdrag ur fler böcker, för att få olika perspektiv, än att läsa en hel bok.

Boktips

Kön, genus & feministisk teoribildning

Bebel, August (1984) Kvinnan och socialismen. Proletärkultur AB.
Björk, Nina. (1996) Under det rosa täcket. Om kvinnlighetens vara och feministiska strategier. Wahlström & Widstrand.
de Beauvoir, Simone (1986) Det andra könet. Norstedts.
de Los Reyes, Paulina m.fl. (2002) Maktens (0)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige. Atlas bokförlag.
Elvin- Nowak, Ylva (2003) Att göra kön. Albert Bonniers Förlag.
Engels, Friedrich (1982) Familjens, privategendomens och statens ursprung. Proletärkultur AB.
Hirdman, Yvonne (2001) Genus – om det stabila föränderliga former. Liber.
Holmberg, Carin (2003) Det kallas manshat: en bok om feminism. Modernista.
Millett, Kate (1971) Sexualpolitiken. Rabén & Sjögren.
Rosenberg, Tiina (2002) Queerfeministisk agenda. Atlas.

Kärlek, sex & relationer

Holmberg, Carin (1993) Det kallas kärlek. En socialpsykologisk studie om kvinnors underordning och mäns överordning bland unga jämställda par. Alfabet.

Systemskap & feministisk kamp

Eduards, Maud (2002) Förbjuden Handling. Liber.
Elf Karlén, Moa; Palmström, Johanna (2003) Ta betalt! En feministisk överlevnadsguide. Tiden.
Rosenberg, Tiina (2006) L-ordet: Vart tog alla lesbiska vägen? Normal Förlag.
Florin, Christina & Sommestad, Lena & Wikander, Ulla (red)

(1999) Kvinnor mot kvinnor: om systerskapets svårigheter. Norstedts.
Isaksson Emma (2006) Kvinnokamp, synen på underordning och motstånd i den nya kvinnorörelsen. Atlas förlag.

Väld

Alakoski, Susanna (red) (2007) Lyckliga slut: sjutton berättelser om vardagsväldet. Ordfront.
Elf Karlén, Moa & Palmström, Johanna (2005) Slå tillbaka! Om vardagsrädsla och systerskap. Tiden.
Eliasson, Mona (1997) Mäns våld mot kvinnor. Natur och Kultur.
Holmberg, Carin m.fl. (2005) Väldsamt lika och olika: om våld i samkönade parrelationer. Centrum för genusstudier, Stockholms Universitet.
Kielos, Katrine (2008) Väldtäkt och romantik: en berättelse om kvinnlig sexualitet. Modernista.
Wennstam, Katarina (2002) Flickan och skulden. Albert Bonniers Förlag.
Wennstam, Katarina (2002) En riktig våldtäktsman: en bok om samhällets syn på våldtäkt. Bonnier.
Östergren, Petra (2006) Slå tillbaka: Handbok i självförsvar för kvinnor. Natur & Kultur.

Kvinnors och kvinnokampens historia

Hedenborg, Susanna & Wikander, Ulla (2003) Makt och försörjning. Studentlitteratur.
Hirdman Yvonne (1992) Den socialistiska hemmafrun och andra kvinnohistorier. Carlsson.
Karlsson, Gunnel (1990) Manssamhället till behag? Tidens förlag.
Lindgren, Ann-Marie & Lindgren Åsbrink, Marika (2007) Systrar, kamrater! Arbetarrörelsens kvinnliga pionjärer. Bokförlaget Idé & Tendens.
Thorgren, Gunilla (2003) Grupp 8 & jag. Norstedts.
Wikander, Ulla & Manns, Ulla (red) (2001) Det evigt kvinnliga. En historia om förändring. Studentlitteratur.

Översiktsverk och antologier

Alvemark, Elin & Leffler, Tove (red) (2007) Könskrig. Hur vi delas upp och hur vi hör ihop. Atlas.
Carlsson Wetterberg, Christina & Jansdotter, Anna (red) (2004) Genushistoria. En historiografisk exposé. Studentlitteratur.

Esseveld, Johanna & Larsson, Lisbeth (red) (1996) *Kvinnopolitiska nyckeltexter*. Studentlitteratur.
Ganetz, Hillevi & Gunnarsson, Evy & Göransson, Anita (red) (1986) *Feminism och marxism: en förälskelse med förhinder*. Arbetarkultur.
Gemzöe, Lena (2002) *Feminism*. Bilda Förlag.
Olsson, Belinda & Skugge, Linda & Zilg, Britta (1999) *Fittstim*. Bokförlaget DN.
Tollin, Katharina; Törnqvist, Maria (2005) *Feminism i rörliga bilder*. Liber.

Övrigt

Dworkin, Andrea (1981) **Pornography: Men possessing women**. Women's Press.
Eduards, Maud (2007) **Kroppspolitik. Om Moder Svea och andra kvinnor**. Atlas Akademi.
MacKinnon, Catharine (1989) **Toward a feminist theory of the state**. Harvard University Press.
Sjögren, Jennie (2003) **Ordination: Vardagsfeminism. Handbok i jämställdhet hemma och på jobbet**. Bokförlaget DN.
Ulmanen, Petra (1998) **(S)veket mot kvinnorna och hur högern stal feminismen**. Atlas.

Skönlitteratur

Alakoski, Susanna (2006) **Svinalängorna**. Bonnier.
Boije af Gennäs, Louise (1996) **Stjärnor utan svindel**. MånpoCKET.
Boije af Gennäs, Louise (1991) **Ta vad man vill ha**. MånpoCKET.
Croall, Moa-Lina (2007) **Sen tar vi Berlin**. Alfabeta.
Brantenberg, Gerd (1978) **Egalias döttrar**. Prisma.
Jong, Erica (1973) **Rädd att flyga**. Norstedts.
Linderborg, Åsa (2007) **Mig äger ingen**. Atlas.
Solanas, Valerie, i översättning och med förord av Stridsberg, Sara (2003), **SCUM Manifest**. Modernista.
Stridsberg, Sara (2006) **Drömfakulteten**. Bonnier.
Sundström, Gun-Britt (2008) **Maken: en förhållanderoman**. Bonnier.
Sveland, Maria (2007) **Bitterfittan**. MånpoCKET.

Filmtips

Monster, 2003

Den prostituerade Aileen möter vänskap och kärlek hos den yngre flatan Selby, och försöker ta makten över sitt eget liv. Filmen är en vacker skildring av systerskap i ett rätt och patriarkalt USA, och väcker diskussioner om klass, sexualitet och våld. Filmen innehåller flera våldsscener (bl a en våldtäktsscen) som kan uppfattas som

obehagliga.

Border town, 2007

I staden Juarez, som ligger vid gränsen mellan USA och Mexico, har 400 kvinnor mördats sedan 1993. Journalisten Lauren (spelad av Jennifer Lopez) åker dit för att försöka hitta sanningen bakom mordet, och dras in i den brutala verkligheten som stadens kvinnor lever i. Filmen är en bra utgångspunkt för diskussioner om klass, kön och etnicitet, mäns våld mot kvinnor och kopplingar mellan politiska och ekonomiska intressen. Ingen feel-good-film, men bra för kampviljan.

Säg att du älskar mig, 2006

Ett svenskt ungdomsdrama om Fatou och hennes klasskompisar, och hur spelet mellan tjejer påverkar deras liv. Väcker diskussioner om unga tjejers vardag, om rättsväsendets syn på våldtäkt och om svårigheterna med systerskap. Filmen innehåller en våldtäktsscen som kan uppfattas som väldigt obehaglig.

Bröd och rosor, 2000

En av den engelske regissören Ken Loach's många filmer om arbetarklassens situation i västvärlden. Systrarna Maya och Rosa jobbar som städare på ett företag i Los Angeles, och bestämmer sig efter påtryckningar från fackföreningsaktivisten Sam för att organisera sig och kämpa för bättre villkor. En mycket bra skildring av illegala arbetares verklighet i USA, som också väcker frågor om kvinnors särskilda utsatthet och om att vi har olika mycket att riskera i kampen.

Vit oleander, 2002

Femtonåriga Astrids liv förändras för alltid när hennes mamma, den excentriska konstnären Ingrid, mördar sin pojkvän. Astrid tvingas bo på olika ungdomshem och i fosterfamiljer, där det faktum att hon är tjej hela tiden påverkar hennes tillvaro på olika sätt. Filmen handlar om frigörelse och självständighet, och om att gå vidare och skapa sig ett eget liv.

Flickan på tändsticksfabriken, 1990

En finsk film om en ung kvinna som har ett tråkigt och monotont jobb och en lika tråkig tillvaro utanför jobbet. När hon blir gravid och lämnad ensam bestämmer hon sig för att hämnas. En ganska speciell, socialrealistisk film som nästan saknar dialog, men en bra skildring av en helt vanlig kvinnas verklighet.

Boys don't cry, 1999

Baserad på en sann historia om den amerikanske tonåringen Bran-

don Teenas liv, och om den frukstansvärda bestraffning han utsätts för av sina manliga vänner när de får veta att han tidigare varit kvinna. En bra men hemsk film som fick mycket uppmärksamhet när den kom, och som vunnit flera stora filmpriser.

Thelma and Louise, 1991

En fantastisk roadmovie som blivit en feministisk klassiker. Louise övertygar Thelma om att lämna sin misshandlande pojkvän och de ger sig ut på vägen tillsammans. Olika omständigheter gör att de hamnar på fel sida av lagen, och blir efterlysta och jagade av polisen. Filmen handlar om systerskap och om att ta lagen i egna händer när man blir utsatt för mäns förtryck.

Tank girl, 1995

En amerikansk science fiction-film om en framtida värld där allt som finns kvar är öken, och där företaget Water and Power kontrollerar all vattentillgång. Tank Girl och Jet Girl leder motståndskampen mot Water and Power, som håller människor fångna i arbetsläger under jorden. En underhållande film om könsöverskridande beteende, men också en kritik av kapitalismen och den privata äganderätten.

En jävla helg, 1993

Bella är en ung kvinna som en dag tröttnar på att ständigt vara rädd och vara offer för trakasserande män. Hon beslutar sig för att beväpna sig och ge igen när männen inte lämnar henne i fred. Hennes smygtittande granne som ringer obscena telefonsamtal blir den förste som drabbas. Bygger på boken med samma namn.

Att återvända, 2006

Den legendariske regissören Pedro Almodóvar har gjort många filmer om kvinnor, denna handlar om Raimunda som bor i Madrid med sin dotter Sole och sin man Paco, som alltid är full och behandlar både sin fru och dotter illa. Raimundas föräldrar dog i en brand för många år sen, men Raimundas faster fortsätter att prata om modern som att hon fortfarande lever. När fastern dör blir det startpunkten för gamla spöken att komma fram, och det förflutna kan börja bearbetas. En vacker film om mor- och dotterrelationer.

Ett land utan kvinnor, 2003

Fransk/indisk film om vad traditionen att döda flickebarn vid födseln får för konsekvenser i en indisk by, där det till slut bara finns män och inga kvinnor för dem att gifta sig med. När en ung kvinna som överlevt till slut upptäcks får det förödande konsekvenser.

Monsunbröllop, 2001

Indisk/amerikansk film om indiska Aditi, som ska gifta sig med en indisk man bosatt i USA, som hennes föräldrar valt åt henne. Intressant perspektiv på skillnaden mellan arrangerade och påtvingade äktenskap.

Dokumentärer m.m.

Ås, B, & Växjö. **Jämställdhetskommittén.** (1992). De fem härskarteknikerna [Videoupptagning: en teori om maktens språk]. Växjö kommuns jämställdhetskommitté.

Wolf, Alexa (2000) Shocking truth. Gildafilm.

Övrigt användbart

Makthandboken, ett häfte utgivet av S-kvinnor som handlar om varför makt är något fint och hur tjejer i en organisation konkret kan arbeta för att öka sin makt som grupp. Boken finns på <http://www.socialdemokraterna.se/Webben-for-alla/S-kvinnor/S-kvinnor/Var-Politik/Makthandboken/> och kan också beställas i tryckt form från <http://www.socialdemokraterna.se/s-kvinnor>

På tal om kvinnor och män, Lathund om jämställdhet är Statistiska Centralbyråns sammanställning av könsuppdelad statistik, och utkommer vartannat år. Finns att ladda ner från www.scb.se som pdf-dokument och kan också beställas i tryckt form från hemsidan.

De fem härskarteknikerna är ett litet praktiskt häfte utgivet av ROKS (Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige) tillsammans med Berit Ås. Häftet kan beställas från www.roks.se, kostar 10 kr och finns på flera språk.

LIKA LÖN
FÖR LIKA
ARBETE

